

Zgodba o pastirju Pavlu

1. Najdenček

Stoji, stoji tam sivi grad. V tem gradu bolna leži — v skriti temni kamrici — prelepa mlada vratarica. Dobila je majceno dete, ljubkega sinka. Nežen obrazek je imel otroček, kakor sinjina majskega neba mili očesci in usteca smehljajoča se in rdeča kot rahel dih nageljnovnega cveta; kdor bi ga bil videl, bi se ga ne bil mogel zlepa nagledati. A otroče ni bilo zaželeno, zato tudi ne ljubljeno, ker ni smelo poznati očeta. In je tajila dete, še preden je zagledalo luč sveta. In zdaj, ko je bilo rojeno, ga še s krajem levega očesa ni marala videti. »Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš?« je tarnala. »Ko te ne bom mogla več prikrievati in tajiti in se bo izvedelo: grdo bodo z

menoj ravnali, ob službo me bodo dejali, neusmiljeno iz gradu napodili, v sramoto in revščino pahnili. Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš? ...« Črn načrt, ki je bil že pred časom skovan in skrit v njenem srcu, je iznova butnil na dan in ji razvaloval vso kri in možgane in srce. In je bolj vzdihovala, nego tarnala: »Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš? Nizdem te doslej priznala, pa tudi poslej nočem vedeti zate: vstala bom, s teboj v temni gozd pohitim in te tam divjim zverem izročim ... Ojoj, joj in prejoj!« Zajokala je, vstala je, težko je vstala, dete v plenice tesno povila in se tiho iz temne kamrice izgubila. Opirjemač se za mrko zidovje je tavalala po mrzlih hodnikih in pri skritih zadnjih vratih na strmi strani sivega gradu izginila v okrilju temnega goščavja v gluho noč ...

Dolgo je že hodila, predaleč je že prišla z ubogim črvičkom, nežnim detetom, ki ji je spokojno spalo v naročju. Težko je že premikala trudne noge, a še je ubirala pot pod seboj, še je brodirala dalje in dalje. Luna ni sijala, zvezde niso migljale. Temna noč, samota in zbudjena vest so jo plašile. Vedno tesneje ji je bilo pri srcu, vedno bolj jo je bilo strah. Tam iz daljave ji udari na uho čudno lajanje gladnih lisic, tuljenje požrešnih volkov, hlastanje in momljanje silnih medvedov: približala se je bila širnemu gozdu — svojemu cilju.

Zdrzne se, zona jo prešine, strah jo pretresa, noge ji klecajo v kolenih, mrzel pót ji moči čelo in lepo mlado lice. Obstane. Naprej si ne upa, nazaj ne sme. »Joj, joj, prejoj! Dete nezaželeno in neljubljeno, kaj si storilo? Zakaj si prišlo na svet?« kliče in vzdihuje v temno noč. »Raztrgale bodo naju divje zveri, tebe in mene; joj, tudi mene, premlado mater, prelepo grajsko vratarico! Joj, joj, prejoj! ...« Ne koraka ne more več narediti.

Tisti usodni trenutek se ji z nepremagljivo silo vzbudi v srcu naravni materinski čut in jo vso prevzame. V tistih strašnih minutah zavpije v materinski strtosti in v smrtni grozi: »Ojoj, prejoj! Ali ni tudi ta črviček po božji podobi ustvarjen?« In ko vsa obupana z detetom v naročju tam stoji in kleca, se hipoma zaokrene in nič ne pomišlja in nič ne okleva: odločno hoče nazaj, nazaj hoče, naj reče on, prejasni gospod grof, kar hoče!...

Ali kam? Kam nazaj? ... Zdajci zagleda doli na obronku hriba svetlo lučko. Iz neznane kočje je bleščala in vabila. »Rešitev, rešitev!« vzklika nesrečnica in se požene z detetom proti kočji, naglo, kolikor so jo mogle utrujene noge še nositi.

»Morda se ga usmilijo dobri ljudje in meni bo greh prej odpuščeno,« si je šepetala po poti zmedeno in si brisala vroče solze, ki so ji lile po licih. In ko je priklecala tja, je zaslišala otroški jok iz kočje. To je bilo dobro znamenje, ki jo je opogumilo. »Kaj naj drugega storim? Tu ga pustim, pa bo. Kjer imajo srce za enega, se ne bodo branili vzeti še drugega.« In je na pragu neznane kočje pustila nebogljenčka, lastnega sinka, in zbežala od tam. Strah in groza sta ji dajala moč, da skoro čutila ni težkih in trudnih nog.

Petelini še niso odpeli, cerkovnik še ni odzvonil dneva, ko je pritavala kakor v sanjah nazaj na grad, v svojo skrito temno kamrico in se vsa izčrpana zagrebla v posteljnino na svojem ležišču. Misliti se ji ni dalo, le vzdihovala je temno, obupno: »Ojoj, ojoj in prejoj!...«

Tisto jutro jo je že na vse zgodaj obiskala sama prejasna gospa grofica in jo nagovorila: »Preljuba grajska vratarica, kaj je s tvojim zdravjem? Ali ti naj pošljem po padarja ali boš že vstala?« In bolna vratarica se je potajila, zbrala in hitro odgovorila: »Prejasna gospa grofica, po padarja ne pošiljajte, nocojšnjo noč mi je odleglo; vstala bom in šla po svojih opravkih.« Prejasna gospa grofica je še vprašala: »Lepa moja vratarica, ali si kaj slišala: tri noči, kar polegaš, so mi v nočni tišini prinašali vetrovi zdaj pa zdaj na uho otroške glasove, kakor jok novorojenčka; nocojšnjo noč pa je vse utihnilo. To se mi čudno zdi, zato sem prišla pogledat k tebi.« Mlada otročnica se je prestrašila teh besed, a se je hitro znašla in odgovorila: »Prejasna gospa grofica, tudi jaz sem nekaj takega slišala; zato sem vstala in pogledala skozi okno, pa sem se morala smejati: naš muček je bil, ki je miške lovil; ko pa je pod moje razsvetljeno okence prišel in ni nobene miške ujel, je pa mijavkati začel; in prav tako je mijavkal ta preteti grajski muc, kakor joče mlado otroče. To noč pa mi je že odleglo, zato sem ugasnila luč in maček se ni več oglasil.« Prejasna gospa grofica, ki je zapala mladi grajski vratarici, se je zadovoljila s tem odgovorom, se ljubeznivo poslovlila in odšla v svoje dvorane.

Lepa vratarica se je bolešno nasmehnila: »Joj sreče: še mi zaupa grofica! Vse je zabrisano. Ne bodo me zdaj iz gradu grdo zapodili, neusmiljeno v revščino in sramoto pahnili.«

Še tisti dan je zopet opravljala svojo službo kot grajska vratarica; delala se je živahno in židane volje, kakor da bi se ne bilo

nič hudega zgodilo. Le ko je šel prejasni grof mrko mimo nje in je še pogledal ni, je zajejala v svojem srcu, na glas ni smela, da bi se ne bila izdala; zakaj za njim je stopala prejasna gospa grofica...

2. Pri kočarjevih

V revni hišici na obronku hriba je živel usmiljen vaški kočar s svojo verno ženo in z malim sinkom, komaj sedem dni starim. Tisto temno noč je bila žena-otročnica nekaj bolehná. Skrbni mož jo je čuval in ji zvesto stal ob strani; rahljál ji je ležišče, kuhal čaj iz zdravilnih rož in prilival leščerbi, da ni ugasnila. Takole po polnoči je ženi odleglo; zadremala je in kar trdno zaspala. Tedaj zastre mož leščerbo, da bi svetloba ne motila žene v spanju, se splazi po prstih k peči, leže na trdo klop in tudi sam polagoma zadremlje, a le narahlo. V dremavosti in polspanju se mu zdi, da sliši, kako se priklenjeni pes trga z verige, se zaletava v nekoga in na vsó moč laja. Tudi petelin, če prav sliši, se že oglašá. »Le kaj ga je prebudilo? Saj še ni dan!« se vprašuje v sanjah. Pa komaj to izreče, zasliši čisto jasno, da joka nekje dete. To bo sinek v zibelki. Zato v sanjah pokliče ženo in ji reče: »Ti, pozibaj, pozibaj sinka, da ne bo jokál.«

»Saj ne joka!« ga zavrne žena.

»Daj no, daj. Le pozibaj malega, le; saj ga vendar slišiš, kako ihtí,« prigovarja on.

»Kaj bo ihtel, saj ga imam vendar pri sebi,« pojasnjuje ona.

Za nekaj hipov molk, nato se mu sanja, da ga kliče žena: »Pojdi in poglej, kaj je!«

»Kaj da je? Nič!« ji odgovori v sanjah.

»Daj no! Poglej, kaj je zunaj,« je silila.

»Kaj je zunaj?« ponovi mož. Nič ne sliši, pa vendarle natakne cokle in gre gledat. Ko odpahne vežne duri, zadene z ного v podolgovato košarico — kakor kakšna krušnica se mu je zdela — in zasliši iz nje otroško ihtenje.

»Neroda nerodná!« vpije žena v hiši.

»Luč, luč!« kliče mož ob vežnih durih.

Žena prihiti z lučjo in posveti na tla pred duri: oba zagledata otroka v podolgovati košari. Pes, ki se je strgal z verige, ga je lizal in grel.

»Zakaj ga že nisi nesel v hišo, saj slišiš, da joka, ker ga zebe,« kara žena.

»Kaj pa hočeva s takim otročičem? Za nadlogo nama bo!« meni mož.

»Tudi nadloga je od Boga. Ko doraste, bo že za kaj,« reče žena, zgrabi košarico z najdenčkom, jo nese v toplo sobo in se veselo smehlja: »Vidiš, ljubi mož, zdaj imamo pa dva, našega Petrčka pa še tegale.« In je takoj napojila nebogljeno dete, nato ga pa še previla. Pod poveljem je dobila zganjen listek, na njem je bilo zapisano: »Je krščen. Pri krstu so mu dali ime Pavel.« Mož se je zasmeljal: »Lej no, zdaj imamo pa kar dva brata svetnika v hiši. Eden je Peter, drugi je Pavel.«

To vse se je zgodilo le — v sanjah.

Zdajci se žena, ki jo je zdravilni čaj pozdravil in trdno spanje okrepilo, prebudi in res zasliši drobne otroške glaske, sunkovite, ihteče, kakor od otroka, trpečega v hudih sanjah. »I, saj se še ne more sanjati komaj teden dni staremu detetu, kakor je naše? In vendar se mu sanja, da tako ihtí, sirotek,« si misli žena, potlej pa pokliče moža, ki je v tem trdno zaspal na trdi klopi, in mu reče: »Ali ne slišiš, kako ihtí najin sinko v zibelki? To trpi ubogo dete v hudih sanjah! Poglej, poglej in ga preloži ali pa zbudi!« — »To se ti le zdi,« je odgovoril mož, ki je čisto pozabil na čudne

sanje, ko ga je poklicala žena; vendar je vstal in stopil k zibelki, odgrnil belo rutico z glave in pogledal; ali drobčno dete ni vzdihovalo, sinček miljenček ni ihtel: spokojno je spal in blaženo se je smehljaj, bržkone je videl angelce. In mu je zopet zakril z belo rutico glavicu globoko na oči, stopil po prstih k postelji, k svoji ljubljeni ženi, in ji povedal, da sinček sladko spava in se z angelci poigrava. Toda ljubljena ženka se ni dala ugnati. »I, saj še zdaj slišim ta mili jok, ta pridušeni jok; kaj ti nič ne slišiš?« Mož posluša in tudi njemu se zazdi, da čuje kakor otroški jok, tam nekje zunaj, iz daljave. In reče: »Slišim, ljuba ženka! Vendar to ni glas našega sinka. Od mladih lisičk je, ki tavajo po gozdu in vekajo kakor otroci.«

»Ti, meni se pa le zdi, da slišim dete jokati... Ne, ni naše; tam zunaj... Slišiš? Na pragu veča otroče. Le verjemi mi, to je človeški glas, otroški glas!« je še rekla skrušena žena. Mož je prikimal: »M-hm, tudi jaz slišim,« in dodal: »Veš, lisička je, mlada lisička; luč jo je, privabila h koči in zdaj z jokom kliče svojo mater, staro lisico. Ne more biti drugače.«

Ihteč in zadušljiv otroški glas je zdaj glasno in razločno zadel ob okno borne kočee in zadonel v tiho, razsvetljeno izbico in popolnoma vzdramil naša dobra zakonca. Mož se je zravnal in gledal debelo na okno, žena pa je glasno zavzdihnila: »Pojdi, pojdi in poglej, kaj je.« Možu je šlo po glavi: Kar Bog odloči, temu nihče ne uide. Zgodi se božja volja! In je šel, brez besede je odpahnil vežne duri in v svoje veliko začudenje je zagledal precejšno štruco, ki je v plenice zavita ležala na hišnem pragu, in ne podolgovate košare, kakor se mu je sanjalo, a je že pozabil na sanje. »Jejmene, kaj pa bo to?« je šepetaje zamrmral in nerodno zgrabil in nesel tisto, kar je bilo — lisička ni bila, to je dobro vedel — v gorko izbo k ženi otročnici. In ko je stal pred njo s tisto štruco v roki, je začudeno in plašno mrmral: »Kaj pa bo to, kaj pa

bo to, ljuba žena?« Tuji otroški dih in jok in stok so v hipu sprostili materinski čut in vedno čuječo materinsko ljubezen v kočarjevi ženi, da se je dvignila v postelji in sede vzela v naročje čudno neznano štruco. Pa komaj jo je vzela v naročje in pogledala, je že vsa srečna vzkliknila: »Mož, moj ljubi mož! Božji človek je, majceno dete, oh in tako lepo, prelepo!« In je grela neznano dete s svojim dihom in ga pritiskala na svoje prsi in mu grulila, dokler ni utihnilo. In ko je utihnilo, mu je dala hrane. Neznano dete je pilo, z možem sta ga pa gledala in se ga nista mogla nagledati. In ko se je napilo, je zaprlo svoja mila očka, sinja kakor cvet spominčice; in dražestni obrazek in drobna usteca so se mu smehljajala kakor angelcu v stranskem oltarju pri fari. In kakor da je ta nebogljenček prinesel zdravje v borno bajto: žena je vstala in se od te ure čutila popolnoma zdravo. Nato je skopala dete, ga povila v nove plenice, mu naredila sveti križ na čelo, usteca in prsi ter ga položila v svojo gorko posteljo. Potlej je še stopila k zibelki, kjer je mirno spal sinček, sladki njen Petrček, ki bo to jutro teden dni star. Z vso nežnostjo velike materinske ljubezni ga je poljubila, se obrnila k možu in rekla: »Ali je Bog tako hotel?«

»Kaj? Kako?«

»Da imava zdaj dva sinčka: Petrčka in Pavelčka. Saj bo najdenček Pavelček, ne?«

»Saj ta ni naš.«

»Čigav pa? Bog ga je nama poslal. Ti sam si ga prinesel v hišo. Rekel si, da je mlada lisička zunaj. No, zdaj pa imaš lisičko!«

»Hm, ali mater vendar ima, ali ne? Le čigavo bo neki to otroče?«

»Dobre matere gotovo ne! Dobra mati ne izpostavlja lastnega otroka na pragu neznane hiše. Ali Bog v nebesih ve, da ga midva ne bova zavrgla; saj kar človek z eno roko deli, mu Bog z drugo povračuje.«

»O, tega pa ne, tega! Kdo bi bil tak, da bi mogel podobo božjo zavreči? Dušo ima, redila ga bova, stran ga ne bova metala.«

»Od ure do ure Bog pomore. Sodim, da bosta imela oba dovolj hrane pri meni, kaj ti meniš?«

»Hm, obema ne boš ti sama kos. Ali nič se ne boj in kar brez skrbi bodi. Kakor sva ubožna, zredila bova vendarle tudi najdenčka poleg našega. Čuha v hlevu ima obilo mleka in ker krava pri gobcu molže, jo bom krmil kar najbolje, da bo še na preostajanje mleka pri hiši. Boš videla, da bo res tako. In otroka nama bosta rastla, da bo veselje.«

»O, ljubi moj mož, sree mi pravi: sam Bog je tako hotel, da imamo zdaj kar dva fantka pri nas. Poglej ju no, ali si nista podobna? Najdenček je kakor naš. Samo bolj majhen je še, se mi zdi.«

»Le čigav je? Bog ve, kje bivata njegov oče in mati?«

Poizvedovali so drugi dan po vasi, če kdo ve, čigav da je. Nihče ni vedel, vsakdo se je branil in se izgovarjal: »Moj ni! Naš ni!« — Poizvedovali so tretji dan, četrti... več tednov in mesecev, nobeden ni vedel in v najdenčkovem življenju niso tega nikoli izvedeli.

»Kaj bo pa zdaj?« je vprašal mož.

»Redili ga bomo, kaj drugega!« je odvrnila žena. »Ko bo shodil, boš še eno žlico kupil, pa bo. In ko bo odrastel, nam bo pasel kravo in se bosta z našim skupaj igrala. Ali ne?«

»No, če ni drugače, ga pa vzemiva,« je pritrdil mož.

In pri tem je ostalo, najdenček je ostal pri kočarjevih.

Precej drugi dan so ga krstili in pri krstu je res dobil ime Pavel. Tako so imeli pri kočarjevih dva sinka-dvojčka: Petra in Pavla. Podobna sta si bila tako, da je v detinski dobi moral Pavelček vedno nositi privezan trak okoli zapestja, da ga ni mati zamenjala s Petrčkom ali pa narobe; pozneje pa mu je oče kočar prav v živo odrezaval šop las nad levim ušesom, da je mogel ločiti dvojčka. »Mar ni to čudno, da sta si tako močno podobna, bolj kot rodna brata?« je večkrat omenjala kočarica. Kočar ji je pritrdjeval in še dostavljal: »Bog je tako hotel, kaj bi drugače govorili.«

In ko je najdenček shodil, sta se z domačim skupaj igrala in se rada imela kot rodna brata; mislila sta oba, da sta si prava brata. Ko pa sta že nekaj časa hlačke nosila, sta skupaj pasla živino. Na paši sta kurila, krompir pekla, kozolce prevračala, svinjko bila in še druge norčije uganjala. Kočar in kočarica sta imela kakor svojega, tako tudi najdenčka rada. Ko

jima je namignil kmet iz vasi, da bi dala enega k njemu služiti za pastirja, je vprašal kočar: »Katerega pa?«

»No, Pavleta,« je rekel kmet.

»Tega ne, ker je najdenček, čeprav bi ostal še njegov brat Peter doma,« je menil kočar.

»Pa Petra, no!« je poudaril kmet iz vasi.

»O, tega pa tudi ne, je le sin, čeprav bi ostal še njegov brat Pavel doma,« je odgovorila kočarica.

»Torej nobenega?« se je razjezil kmet in se zaokrenil. In oba, kočar in kočarica, sta pritrdila: »Nobenega! Za enkrat nobenega! Sta vendar še premajhna, da bi šla že od hiše, da bi šla že služiti.«

Tako sta ostala oba bratca doma, Peter in Pavel, a ne v škodo borni domačiji, nego v srečo: otroci so blagoslov božji!

Kočarjevim je šlo vse po sreči, odkar so sprejeli še najdenčka za svojega. Čuha jim je trikrat po vrsti vrgla po dvojce telet in vsa so se obnesla. V svinjaku so se pujski dobro redili. Putke so dajale obilo jajc; pod kokljo ni bilo prav nobenega klopotca ali zaprtka; kolikor vgnezdenih jajc, toliko izvaljenih piščancev. Tisto malo polja, kar ga je premogla koča, je rodilo obilno; žito je plenjalo kakor še nikoli prej. In ko je brez oporoke umrl na vasi stari stric, ki ni imel otrok, je po zapuščinski obravnavi pripadlo njegovo še dokaj obširno posestvo kočarjevim, česar niso nikdar niti v sanjah pričakovali. Preselili so se tedaj na novo domačijo, v lepo belo hišo sredi vasi. Tako je v nekaj letih postal kočar ugleden kmet, ki je še precej cvenka čutil pod palcem.

Neko nedeljo popoldne sta bila srečna zakonca poleg male hčerke Jerice, ki jo je ljubi Bogec dal že na novem domu, sama v hiši. Oče je prižigal pipo in vlekel, da je tisti značilni pk — pk — pk glasno donel po sobi, mati pa si je dala dosti opravka z malčko v zibelki, ki to pot ni in ni marala zapreti oči in zaspati. Ko jo je naposled le premagal spanec, je mati še nekaj časa zibala, nato pa zaustavila zibelko, pobožno prekrizala dete in pripomnila možu: »Ti, slišiš? Veš sosedje in sorodniki nama zavidajo, češ da se je sreča zasmejala naši hiši, da smo si vidno opomogli... Kaj praviš na to?«

»Če nas zavidajo, pa naj! Komur Bog da, vsi svetniki mu ne odvzemo,« je odgovoril mož in krepko potegnil nekajkrat iz pipe. »Skoraj bi uganil,« je še povzel, »kako da smo se dokopali do sreče. Pravijo, da so otroci blagoslov božji; za svojo osebo ne morem tega zanikati. Še nikoli nam ni primanjkovalo kruha, tudi v koči ne, odkar sta...«

»Odkar sta dva sinčka, dva bratca pri hiši,« mu je vpadla ona v besedo in še pristavila: »Dva sinčka, dva bratca, to je najina sreča! Le verjemi mi, da je takol«

»Ne bom oporekal, bo že menda res tako,« je pritrdil on; »Bog da usteča, pa položiti tudi polno žlico zraven!«

Mala v zibelki se je prebujala; jo je moral res veter prepihati, ko so jo nosili zunaj, jo pa črviči zdaj po trebuščku, da ne more mirno in sladko spati. Pk — pk; pk — pk! je pokal in pihal zadovoljno in možato oče ter pogledaval v najmlajšo srečo v zibelki, v drobno Jerico. Tudi mati je imela oči uprte v hčerkico. Ob pogledu na ljubko detece v zibelki sta se oba, oče in mati, večkrat ujela z očmi in se ljubeznivo smehljala; sta pač čutila v srcu resnico: otroci so sreča v družini, blagoslov božji za hišo. Tudi najdenček! Zdi se, kakor da ima nad takimi sirotami ljubi Bogec kar obe roki razprostrti.

(Dalje.)